

rala povest imenovati!), nikake etične mujsnosti ni v teh osebah, le opravičujejo in obrekujejo se in nikjer ne morejo v globokost. Vsa povest leži na najbolj zunanji plasti in je snovana — na laži. Emilova »tragedija« se začne, ko spozna, da žena iz ljubezni do njega ne prenese take brzine, kar mu odvzame rekord. Zdaj išče vzroka, da se je reši, a nam laže, da mu gre za ženo. Hoče biti moralno lep v očeh meščana, zato mora najti krivdo žene. In naredi iz nje prostaško histerično žensko, ob kateri je on mučenik. Pa vendar je radi otroka pripravljen na kompromis: ostal bi pri njej, le Ide naj mu ne očita. In ker žena čuti pristnejše, pride do nesreče (splav), ki odstrani zadnjo oviro za kompromis in mu da prost pot (že prej je sklenil, da si bo po rojstvu otroka izbral svobodno pot do Ide). A za Emila-meščana je to presneti skok, hoče ga v ljudeh pripraviti s sentimentalno patetično neiskrenostjo; toči debele solze, ko se mu hoče smejati, deklamira: »Takrat se je prelomilo in nihče ne zaceli te rane« (68), da more pod pretvezo uteha k Idi. Tako je zunanji dogodek vplival na notranjo odločitev, ki se je izvršila računano počasi. Ker nesreča Vlaste »ni izmodrila« (!), jo je treba obdolžiti z očitki, da opere sebe. Pa čimbolj to utemeljuje, tem manj verjamemo, da je Vlasta hudič in Emil angel in če še tako brni pesem motorjev. Radi lepšega postaja celo on ljubosumen, dasi mu ni nič za ženo.

Tak neetičen konflikt se seveda ne more drugače rešiti kot pri formalnem sodišču. In zopet je avto surogat za vest. A Vlasta je postala demon, vražja ženska, podjarmila kot kaka Mesalina ubogo lutko Stareta, in z njim v zadnji tekmi (četrti v knjigi!) pognala ljubljeno, a zdaj osovraženo osebo z družico — v smrt. Če je katera oseba vsaj malo živa, je Vlasta, in morda je »zgrešeni cilj« njena doslednost, ki pa je tudi sumljiva: zdi se, da se ga le radi tega noče odreči, da bi bila slavna ob možu-rekorderju (65)! Kakorkoli: zadnje poglavje je vsaj malo zanimivo.

Karakteriziral sem natančneje razmerje glavnih oseb, da pokažem, kako je ta Savinškova povest izraz malomeščanske miselnosti, tako tuje današnjemu človeku, in kako daleč je od umetniške koncepcije življenja. Njeno vrednostno sorodstvo sem omenil v početku in literarna kritika nima več opraviti z njo. Pomen je morda v tem, da se tovrstno tuje malovredno blago nadomesti z domačim. To pa ne vem, če je dobiček.

Ivan Lah: **Borba za Jugoslavijo. II. Svetovna vojna.** — V tem zvezku hoče Lah pokazati razvoj jugoslovanske ideje pri Slovencih, obenem pa dogodke na fronti za časa svetovne vojne, ki so ovirali ali pospeševali zmago entente in s tem formacijo jugoslovanske države. Ni pa Lah problema zajel sintetično, zgodovinsko zgoščeno in vsestransko, ampak jasno čutim, kako je izpisaval iz tedanjih časopisov, da je lahko podal zaporednost zunanjih dejstev, ni pa posegel globlje v njih vzročnost, v delovanje oseb, ki so imeli usode v rokah. Podal nam je tako časopise v ekscerptih, nekako čitanko z mnogimi citati, a le rahlo med seboj zvezanimi. Kdor je čital Paulove češko dokumentarčno zgodovino Jugoslovanskega odbora, ali Massarykovo »Svetovo revoluce«, ali vsaj podobno tej Lahovi knjigi zasnovano izvrstno Kranjčev »Kako smo se zedinili?«, čuti poljudnost Lahovo, pomanjkanje jasno postavljenega notranjega problema (več o bitkah

v svetovni vojni kot o jugoslovanski misli), nekritičnost proti srbski medvojni politiki (cf. Paulovo) in — patetično slavljenje generacije, iz katere je izšel. V koliko fakti odgovarjajo resnici, nisem raziskoval, prepričan pa sem, da bi se našle marsikake netočnosti, ki jih bodo popravljali prizadeti, kot se je že zgodilo (Juš Kozak), če se jim bo zdelo vredno. Vem pa tudi, da bi se prav taki citati proti »jugoslovenstvu« v početku vojne mogli čitati v »Narodu« kot v »Slovencu«, in le od »vestnosti« zgodovinarja zaleži, katere bo zamolčal...

Vodnikova pratika za leto 1950.

Tine Debeljak

(Opomba uredništva: Svojih knjig nam Vodnikova družba sicer ni poslala, a poročamo o njih zato, da bo pregled našega družbenega slovstva popoln.)

K N J I G E G O R I Š K E M A T I C E

Poleg Mohorjeve družbe daje »Goriška Matica« največji pa tudi najtehtnejši književni dar: letos sedem knjig. Ker je po svojem delokrogu kolikor toliko vezana, ima njena književnost že sama po sebi precej močno krajinsko obeležje, vse knjige pa vsebujejo dragocen donos k ljudski in narodni vzgoji.

Kolendar sega preko poudarjene domačnosti tudi v tuja slovstva in ima tudi širši narodni razgled. Ima precej značaja literarne pratike, zastopani so v prevodih Reymont, Stanković, Lidiya Sejfulino (Rusinja), Dimov, Šiškov, Vazov, Annie Vivanti; po večini jih je prevel Fr. Bevk in deloma Damir Feigel. Izvirno pripoved so prispevali Bevk, Feigel, Plemič, pesmi po večini Rehar, Žgur, Jurca. Omenja se Jakopičeva šestdesetletnica, posebno važen pa je Bevkov razgovor s Fr. Žgurjem o Murnu Aleksandrovcem, ki prinaša precej novega gradiva za Murnovo življenjepis in njegovo človeško podobo. Drugo gradivo je običajnega koledarskega značaja. Važen je poseben kotiček za otroke. Oprema Toneta Kralja, ki je v pratikarskem delu dobila letos poleg verskih podob tudi narodno motivne, učinkuje s preprosto monumentalnostjo in je brez dvoma naša najmogočnejša koledarska oprema.

Slavko Slavec: **Čigava si?** Povest. Str. 162. — Povest ima zastarelo in ponarejeno narodno obeležje, zasnovana je nekako detektivsko s svojo dolgo nerazjasnjeno skrivnostjo, ki jo pač vemo vsi. Dober namen, ki ga ima povest, ne opraviči njene literarne vrednosti. Slog povesti je nezanimiv, dolgovezen, neoseben; sega nazaj v dobo pred tridesetimi leti, ko se je pri nas motal tisti lažnivi realizem, ki je obliznil zdaj nekaj naturalizma, zdaj nekaj zlaganega idealizma in nam dajal povesti in romane, ki niso bili nič drugega kot grda literarna sentimentalnost za poluizobražence. Slavčeve osebe so risane s površnim dnevnim izrazom, bodisi da se govori o veri ali o narodnosti. Zdi se mi, kakor bi bil pisatelj toliko časa koval po zlatniku, da je iz njega nastala samo zlata penica.

Francez Bevk: **Umirajoči bog Triglav.** Zgodovinska povest. Str. 171. — Po učinkoviti ljudski trilogiji »Znamenja na nebu« je Bevk vnovič segel v staro goriško preteklost in s svojo skoraj neizčrpno domišljijo v zgodovinski podobi izrazil ne samo duhovno razdvojenost časa ampak tudi neke osebne težnje, ki se kažejo v tupatam pre-